

Animaatio on astunut dokumenttien välineeksi

Animaatioelokuvan maailma on rakennettu alusta loppuun piirroksista, nukeista tai muusta materiaalista, joka ei yleensä suoraan vastaa todellisuutta. Dokumenttien sen sijaan katsotaan kuvaavan todellisuutta ikään kuin sellaisenaan. Kuinka siis käy animaatiolta dokumentti?

Harri Rönkö

90luvulla lisääntyvä animaatio- tuotanto on tuonut sen myös dokumentin käyttöön. Äkkiseltään vastakkaisilta tuntuvien elokuvajalajien yhteyksiä on pohdittu viime aikoina esimerkiksi Leipzigin dokumenttifestivaalilla. Syyskuussa teemaan tarttui Fantoche-animaatiofestivaali Sveitsin Badenissa.

Tiededokumenteissa animaatiota on toki käytetty aina kuvaamaan asioita, joita kamera ei suoraan tavoita ainakaan helposti. Mikroskooppisen pienten ja tähtitieteellisen suurten ilmiöiden "realistista" kuvaamista animaatiolla ei ole nähty kummallisena.

Tietokoneanimaatio on entisestään lisännyt realismin tuntua. Digitaalisesti saadaan viihde-elokuviinkin loihdittua todentuntuisesi mahdollisia maisemia ja epätodellisia tapahtumia tulevaisuuden avaruolennoista historian hämärän sauruksiin.

Mielenkiintoista rajankäyntiä syntyy, kun todellista maailmaa lähestytään animaation taiteellisilla työtyyleillä. Fantoche-festivaalilla keskityttiin juuri taideanimaationa tehtyihin dokumentteihin. Osa festivaalin näyte-elokuvista provosoi miettimään dokumentin ja fiktion rajoja.

Onko esimerkiksi Michaela Pavlatovan mainio avio-ongelmien analyysi

Forever and Ever (Tšekin tasavalta) dokumentti vain siksi, että siinä on käytetty välikkeinä kotifilmejä oikeista häistä? Entä lasketaanko dokumentteihin Stuart Hiltonin henkilökohtainen matkamuistelo 6 Weeks in June (Englanti) rock-yhtyeen kydyssä reissaamisesta?

Joskus aihe saattaa olla niin rankka, että kerrontaa täytyy etäännyttää, jotta se voidaan esittää kohdeyleisölleen. Animaation historiaa ja tekemistä opettava amerikkalainen professori John Canemaker on käyttänyt piirrosanimaatiota lapsille suunnatuissa dokumenteissa You Don't Have to Die ja Break the Silence, jotka kertovat syövän hoidosta ja insestistä.

Lasten omat äänet kuuluvat haastattelussa, mutta kuvat on piirretty. Kertotapaa saavat lapset saattavat olla joillekin julma näky ja insestin ja perheväkivallan uhreille haastattelussa esiintyminen voisi olla turhan ankara kokemus.

Käikkee muutakaan ei aina voi tallentaa suoraan filmille. Mermeisyyksien ei palaa kameran eteen kuvattavaksi ilman kallista rekonstruointia. Silvie Bringas ja Orly Yadin ovat ohjanneet elokuvan Silence (Englanti/Sveitsi), joka syntyi päähenkilönsä ehdotuksesta 50 vuoden väkensä jälkeen.

Siinä juutalaisnainen muistelee natsi-Saksaa ja sitä, miten kärsimyksiä ei sopinut puhua nuorena tyttönä edes jälkikäteen Ruotsissa, kun sukulaiset häpesivät

Silvie Bringasin ja Orly Yadinin animaatioelokuva Silence (Englanti/Sveitsi 1998) on esitetty myös dokumenttifestivaaleilla.

koko asiaa. Animaation ja arkistofilmiä yhdistelmä kertoo asiasta vivahteikkaammin ja tehokkaammin kuin tavallinen dokumentti.

Silenceä on esitetty myös dokumenttifestivaaleilla. Kun valokuvankin todellisuutta osataan manipuloida helposti ja sen aitoutta on opittu hiljalleen epäilemään, eivät animaatioidenkaan kuvat enää välttämättä tunnu yhtään epäluotettavimmilta todellisuuden esityksiltä. Ja kuvattiinhan todellisuutta esimerkiksi sanomalehtien uutisissa piirroksin ennen valokuvan keksimistä.

Animaatio nostaa esiin myös kysymyksen, kuuluuko huumori dokumenttiin. Ufosiippausten uhreiksi itsensä uskovien haastattelut kääntyvät entistäkin huvittavammiksi, kun kertomukset on piirretty avaruusmehineen Paul Vesterin ohjauksessa Abductees-elokuvassa (Englanti).

Vielä hurtimmalta tuntuvat ruotsalaisten mielipiteet Magnus Carlssonin nukkeanimaatiossa Sverige. Esimerkiksi sihteerinaista, jonka miehestä sokeat eivät tarvitsisi asuntotoihinsa ikkunoita, tuskin voisi näyttää omansa itsensä. Se olisi jo turhankin ilkeää ruotsalaisille. ■